

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

علوم

استاذ امور و امور
مکتبہ اسلامیہ پاکستان

۳۶

مکتبہ

عصمت از لال محض

حسن یوسفیان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رهنما ۳۹ (عصمت زلال محض)

نویسنده:

اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس رضوی معاونت
تبلیغات و ارتباطات اسلامی

ناشر چاپی:

انتشارات آستان قدس رضوی - به نشر

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۷	رهنما ۳۹ (عصمت زلال محض)
۷	مشخصات کتاب
۷	اشاره
۱۳	۱- مفهوم عصمت
۱۹	۲- عصمت و اختیار
۲۵	۳. ناسازگاری با طبیعت انسان
۲۵	مقدمه
۲۷	۳-۱ سازگاری عصمت با اختیار
۲۸	۳-۲ انسان برتر؛ نه برتر از انسان
۳۰	۳-۳ توانایی انجام دادن گناه؛ نه آلودگی به آن
۳۱	۳-۴ تعدیل قوا؛ نه سرکوب آن ها
۳۲	۴. عصمت امامان
۳۲	مقدمه
۳۵	۴-۱ جدایی ناپذیری مقام امامت از عصمت
۳۶	۴-۲ قرآن و عصمت امام
۳۶	۴-۲-۱ آیه امامت
۳۷	۴-۲-۲ آیه اولی الامر
۳۸	۴-۲-۳ آیه تطهیر
۳۹	۴-۳ عصمت اهل بیت در روایات نبوی
۳۹	مقدمه
۴۰	۴-۳-۱ اهل بیت؛ همراه و همتای قرآن
۴۰	۴-۳-۲ علی بن ابی طالب، مدار و معیار حق
۴۱	۴-۳-۳ پیروی از اهل بیت؛ مایه رستگاری

۴۳ ..... ۵. پیامدهای اعتقاد به عصمت

۵۱ ..... درباره مرکز

عنوان و نام پدیدآور: عصمت؛ زلال محض / گردآورنده معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی؛ ویراستار محمد مهدی باقری.

مشخصات نشر: مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۵۰ ص.؛ ۱۱×۱۷ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۴۳-۷۴-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: عصمت (اسلام) -- پرسش ها و پاسخ ها

شناسه افزوده: آستان قدس رضوی. معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

شناسه افزوده: موسسه انتشاراتی قدس رضوی

رده بندی کنگره: ۵/۲۲۰/۵/ع۶۳ ۱۳۹۱

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۳

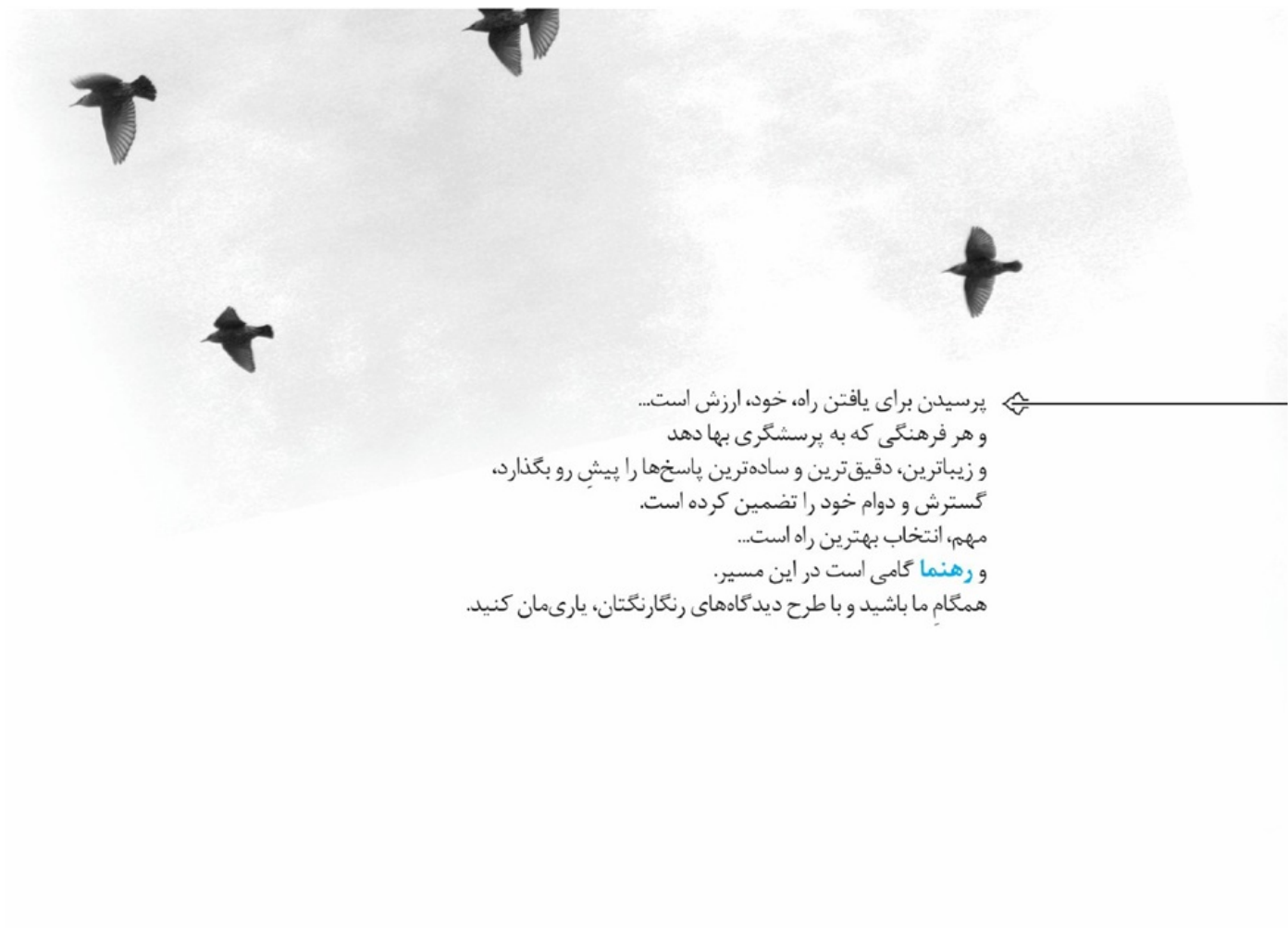
شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۶۸۲۶۵

ص: ۱

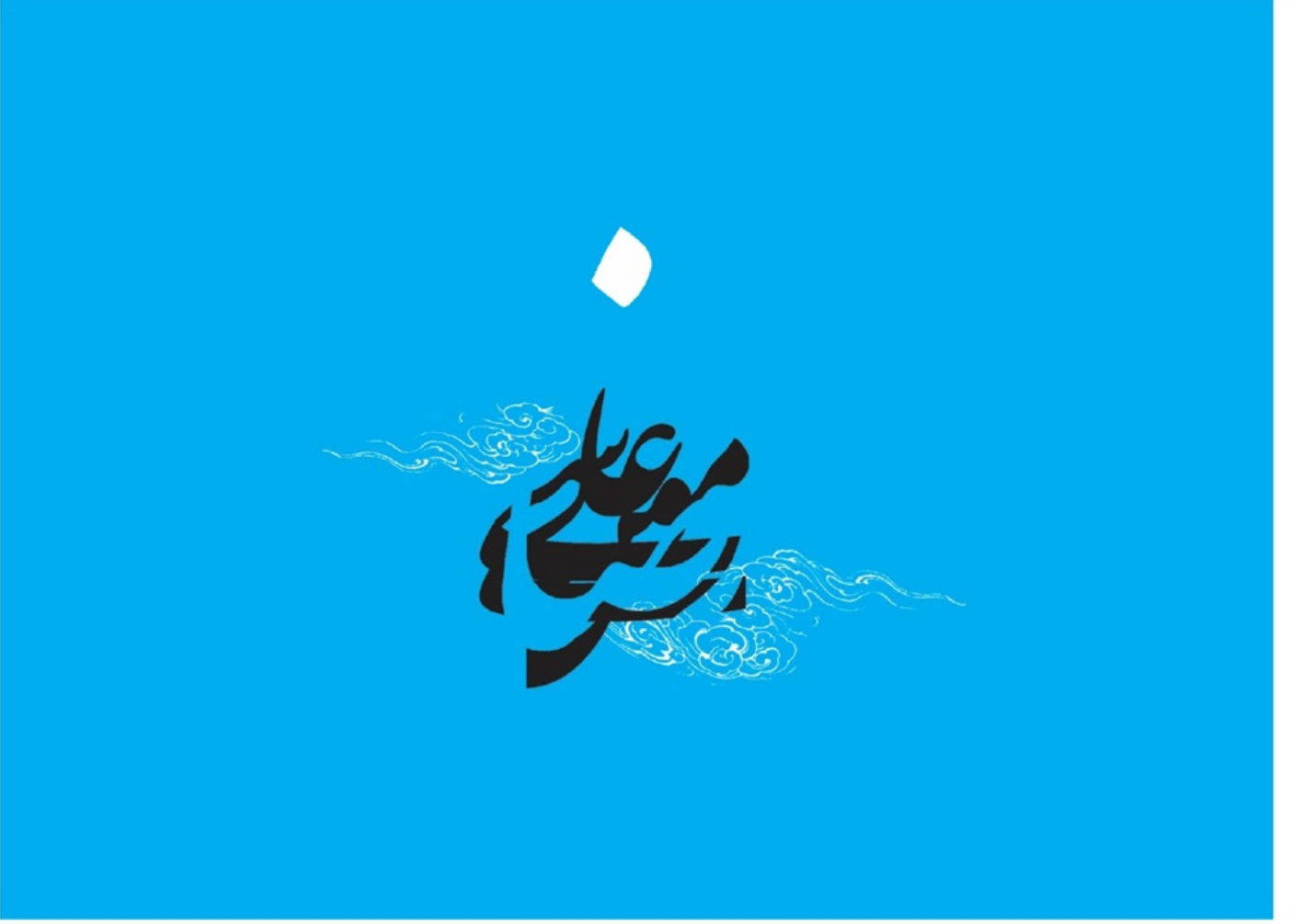
اشاره

پرسیدن برای یافتن راه، خود، ارزش است...
و هر فرهنگی که به پرسشگری بها دهد
و زیباترین، دقیق‌ترین و ساده‌ترین پاسخ‌ها را پیش رو بگذارد،
گسترش و دوام خود را تضمین کرده است.
مهم، انتخاب بهترین راه است...
و **ره‌نما** گامی است در این مسیر.
همگام ما باشید و با طرح دیدگاه‌های رنگارنگتان، یاری‌مان کنید.

پنج پرسش زیر را، در این نوشتار، پاسخ می گیرید:

۱. واژه عصمت از چه زمانی در معنای امروزی آن به کار رفته است؟

۲. اگر عصمت امری اعطایی است، آیا مصونیت پیامبران و امامان از گناه، جبری نخواهد بود؟ در این صورت، دلیل برتری آنان بر سایر انسان ها چیست؟

۳. هیچ انسانی خالی از امیال و شهوات نفسانی نیست؛ بنابراین، چگونه می توان امکان معصوم بودن انسانی را پذیرفت؟

۴. شیعیان بر اساس چه دلایلی امامان خود را معصوم می دانند؟

۵. آیا اعتقاد به عصمت پیامبران و امامان، تأثیری منفی بر زندگی فردی و اجتماعی شیعیان نمی گذارد؟

١. مفهوم عصمت

؟: واژه عصمت از چه زمانی در معنای امروزی آن به کار رفته است؟

عصمت در لغت به معنای منع کردن و بازداشتن است و به همین معنا، در برخی آیات و روایات به کار رفته است: [أَعَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ الْأَمَّنَ رَحِمَ] (= امروز در برابر فرمان خدا هیچ نگاه دارنده ای نیست؛ مگر کسی که [خدا بر او] رحم کند). (۱) یعنی، تنها رحمت اوست که مانع از عذاب می شود. [وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ] (= خدا تو را از [گزند] مردم نگاه می دارد). (۲) نیز، «أَنَّ التَّقْوَى عِصْمَةٌ لَكَ فِي حَيَاتِكَ» (= تقوای الهی [از آلودگی به گناه] بازتان می دارد). (۳) گفتمی است که بازداشتن و منع کردن، همواره با جبر و اکراه همراه نیست؛ بلکه برای کسی که به پند و اندرز

ص: ۸

۱- . هود/۴۳.

۲- . مائده/۶۷.

۳- . تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۲۷۴.

بسند کرده و دایره اختیار دیگری را تنگ نمی کنید نیز، می توان این واژه را به کار گرفت. (۱)

به علاوه، از دیدگاه آیات و روایات، پیامبران و امامان از هر گونه گناه و خطایی در امان اند. برای بیان این حقیقت، الفاظ و تعابیر گوناگونی به کار رفته است که واژه «عصمت» نیز یکی از آن هاست؛ چنان که پیامبر اکرم می فرماید: «أَنَا وَ عَلِيٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ تَشِيَعُهُ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ مُطَهَّرُونَ مَعْصُومُونَ.» (= من و علی و حسن و حسین و نه نفر از فرزندان حسین، پاک و معصوم هستیم.) (۲) امیرمؤمنان، علی، نیز با اشاره به این حقیقت که خدای حکیم را نباید که به اطاعت و پیروی همه جانبه از کسی فرمان دهد که از آلوده شدن به گناه در امان نیست، می فرماید: «إِنَّمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِطَاعَةِ الرَّسُولِ لِأَنَّهُ مَعْصُومٌ مُطَهَّرٌ لَا يَأْمُرُ بِمَعْصِيَتِهِ.» (= دلیل آنکه خداوند مردم را به اطاعت [همه جانبه] از پیامبر می خواند، آن است که وی پاک و معصوم است و به

ص: ۹

۱- ر.ک: مقایس اللغه، ج ۴، ص ۳۳۱؛ و بحار الانوار، ج ۱۷، ص ۹۴.

۲- بحار الانوار، ج ۲۵، ص ۲۰۱؛ و ينابيع الموده، باب ۷۷، ص ۴۴۵.

این ها، تنها، نمونه ای است از روایاتی که پیشینه کاربرد واژه عصمت را می نمایانند و بر این پندار خط بطلان می کشند که پیدایش این اصطلاح، سال ها پس از ظهور اسلام و در زمان رواج اندیشه های کلامی بوده است (۲). با این همه، برای بهره گیری از معارف دینی، نباید

تنها از واژه هایی سراغ گرفت که به تدریج در معنای امروزی شان به کار رفته یا در این معانی رواج یافته اند. قرآن کریم، بی آنکه واژه عصمت را به کار گیرد، با بیان های گوناگون، دامن انبیا و اولیا را از هرگونه گناه و خطایی می زداید. (۳) پیامبر گرامی اسلام و امیرمؤمنان نیز، افزون بر این واژه، تعبیر دیگری به کار می برند که در رسایی و گویایی، چیزی از آن کم ندارد؛

ص: ۱۰

۱- موسوعه الامام علی بن ابی طالب، ج ۲، ص ۲۴۸.

۲- ر.ک: عصمه الانبیاء، رساله التقرب، العدد الثانی، ص ۱۳۳.

۳- ر.ک: پژوهشی در عصمت معصومان، ص ۱۱۴ تا ۱۰۹ و ۱۶۰ تا ۱۵۷ و ۲۰۷ تا ۱۹۶ و ۳۰۶ تا ۲۸۵.

چنان که پیامبر اکرم در تفسیر آیه تطهیر می فرماید: «فَأَنَا وَ أَهْلُ بَيْتِي مُطَهَّرُونَ مِنَ الذُّنُوبِ» (= من و اهل بیتم از گناه پیراسته ایم).[\(۱\)](#)

ص: ۱۱

۱- الدر المنثور، ج ۵، ص ۱۹۹.

۲. عصمت و اختیار

؟: اگر عصمت امری اعطایی است، آیا مصونیت پیامبران و امامان از گناه، جبری نخواهد بود؟ در این صورت، دلیل برتری آنان بر سایر انسان ها چیست؟

جبری یا اختیاری بودن عصمت، اولین و مهم ترین پرسشی است که این مسئله، پیش چشم خردمندان می نهد؛^(۱) چرا که ارزش آدمی به اراده آزاد و اختیار اوست و جبری انگاشتن عصمت، معصومان را به ماشین خودکاری تبدیل می کند که نه شایسته الگوشدن برای دیگران اند، و نه سزاوار پاداش فراوان.

ص: ۱۴

۱- برخی نویسندگان از آنجا که نتوانسته اند راهی برای جمع میان اختیاری بودن عصمت و دلیل برتری معصومان بیابند، بهتر آن دیده اند که اصل این فضیلت را انکار کنند. بر اساس این دیدگاه «اگر پیامبر، معصوم باشد، در کارهایی که انجام می دهد یا از آن ها دست می کشد، امتیازی بر دیگران نخواهد داشت؛ اما زندگی غیر معصومان پیامبر، شأن و منزلت او را بالا می برد و نشانه این است که در جهاد اکبر و مبارزه با نفس اماره، موفق بوده و در غالب اوقات، راه و هدف درست را شناخته و از آن پیروی کرده است». ر.ک: مقارنه الادیان، ج ۳، ص ۱۲۶.

اختیار آمد عبادت را نمک / ورنه می گردد به ناخواه این فلک

گردش او را نه اجر و نه عقاب / که اختیار آمد هنر وقت حساب

جمله عالم خود مسیح آمدند / نیست آن تسیح جبری مُزدمند(۱)

راه حل این مشکل، ساده است: سبب اختیاری انسان دو رکن اساسی دارد: علم و اراده. اگر دچار معصیت می شویم، یا نسبت به زشتی گناه آگاهی کامل نداریم، یا اراده ای قوی برای ترک آن در خود نمی یابیم. هر چه این دو عامل تقویت شوند، دایره گناهان آدمی، تنگ تر و تنگ تر خواهد شد. معصومان کسانی هستند که هم از نظر شناخت، چنان اند که زشتی و ناپسندی هر کار بدی را به چشم دل می بینند و هم به لحاظ اراده، چنان قدرتی دارند که طوفان غرایز حیوانی، عنان اختیار از کف آنان نمی رباید. همه ما مرتبه ای را از چنین مصونیت هایی تجربه

ص: ۱۵

۱- . مثنوی معنوی، دفتر سوم، ابیات ۹-۳۲۸۷.

کرده ایم؛ برای مثال، خوردن برخی نجاسات، حتی به فکر هیچ عاقلی هم خطور نمی کند، چه رسد به اینکه جامه تحقّق پوشد. (۱)

اما مسئله به همین جا خاتمه نمی یابد؛ پرسشی که هنوز ذهن آدمی را به خود مشغول می دارد، این است که چرا این علم و اراده آن چنانی، در انحصار گروهی اندک است؟ درست است که راه حل ذکر شده، مشکل اختیار معصومین را چاره می کند؛ اما همچنان، دلیل برتری آنان بر سایرین، بی پاسخ مانده است. پیامبر و امام معصوم، گناه را همچون ماده سمی می بیند؛ از این رو، فکر انجام دادن آن را نیز در سر نمی پروراند. ما نیز اگر چنان علم و اراده ای داشتیم، واجد صفت عصمت می شدیم.

ص: ۱۶

۱- راهنماشناسی، ص ۱۱۵ تا ۱۲۸. برای آشنایی با تبیین های دیگری از اختیاری بودن عصمت، ر.ک: الصحيح من سیره النبی الاعظم، ج ۳، ص ۲۹۷ تا ۳۰۲؛ امام شناسی، ج ۱، ص ۸۰؛ امامت و رهبری، ص ۱۷۴ و ۱۷۵؛ تنزیه انبیا از آدم تا خاتم، ص ۱۹ تا ۲۱؛ گوهر مراد، ص ۳۷۹؛ انیس الموحدین، ب ۳، ف ۲؛ فلسفه وحی و نبوت، ص ۲۱۸ و ۲۱۹.

این پرسش اساسی که گاه از آن با عنوان «موهبتی بودن عصمت» یاد می شود، با پاسخ های مختلفی روبه رو شده است. (۱) یکی از آن ها که در تأیید آن، از روایات مختلفی می توان سود جست، راه حل این مشکل را در علم پیشین الهی جستجو می کند؛ به این بیان که خداوند پیش از آفرینش آدمیان، با علم ازلی خود می دانست که گروهی از آنان، بیش از سایرین، از اختیار خود بهره می گیرند و حتی اگر موهبت های ویژه نیز به آنان نرسد، با اعمال اختیاری خود، سرآمد همگان خواهند شد. این منزلتی که اینان با سیر اختیاری خویش بدان می رسیدند، سبب شد که خداوند، موهبت ویژه خویش را به آنان عطا کند و ایشان را از علم و اراده ای برخوردار کند که به واسطه آن، به مصونیت کامل برسند و در پرتو آن، راهنمایی مطمئن برای همه افراد بشر شوند.

ص: ۱۷

۱- برای نمونه، ر.ک: پرسش ها و پاسخ های مذهبی، ج ۱، ص ۱۶۵ تا ۱۶۹؛ راهنماشناسی، ص ۱۲۱؛ امام شناسی، ج ۱، ص ۱۱۴.

به عبارت دیگر، دلیل اعطای چنین موهبتی، علاوه بر پاداش به خود آن‌ها، فراهم کردن وسایل هدایت برای سایر انسان‌هاست. (۱) این نکته را می‌توان به خوبی از فرازهای آغازین دعای ندبه فهمید. همچنین، در روایتی از امام صادق درباره موهبت‌های ویژه پیامبران، چنین آمده است: «از آنجا که خداوند به هنگام آفرینش پیامبران، می‌دانست که آنان از او فرمان‌برداری کرده و فقط او را عبادت می‌کنند و هیچ‌گونه شرکی روا نمی‌دارند، [از موهبت‌های ویژه خویش، برخوردارشان ساخت]. پس اینان به واسطه فرمان‌برداری از خداوند، به این کرامت و منزلت والا رسیده‌اند.» (۲)

ص: ۱۸

-
- ۱- پژوهشی در عصمت معصومان، ص ۶۶ تا ۶۸؛ همچنین، ر.ک: بحارالانوار، ج ۱۷، ص ۹۴؛ مصنفات الشیخ المفید، ج ۵، تصحیح الاعتقاد، ص ۱۲۸ و ۱۲۹؛ مقالات الاسلامیین، ج ۱، ص ۳۰۱.
  - ۲- بحارالانوار، ج ۱۰، ص ۱۷۰.

۳. ناسازگاری با طبیعت انسان

۳. هیچ انسانی خالی از امیال و شهوات نفسانی نیست؛ بنابراین، چگونه می توان امکان معصوم بودن انسانی را پذیرفت؟

برخی کسانی که به روشنفکران مذهبی شهرت یافته اند، بی گناهی را گناهی بزرگ برای نوع بشر می شمارند؛ با این استدلال که طینت آدمی را با اراده و اختیار سرشته اند و آنان که این ویژگی را ندارند، یا حیوان اند یا فرشته!^(۱) احمد امین مصری نیز پیراستگی از گناه را ناشدنی می شمارد و با اشاره به وجود گرایش های گوناگون در آدمی، برای انسان عاری از گناه جایگاهی جز پندار نمی شناسد.^(۲)

در پاسخ باید گفت که چنین نگرشی بیش از هر چیز، نمایانگر برداشت نادرست اینان از پدیده

ص: ۲۰

۱- بازخوانی قصه خلقت، ص ۱۱۰ تا ۱۱۲.

۲- ضحی الاسلام، ج ۳، ص ۲۲۹ و ۲۳۰؛ ر.ک: من العقیده الی الثوره، ج ۴، ص ۱۸۷ تا ۱۹۱.

عصمت و نادیده گرفتن توانایی های آدمی است. برای توضیح بیشتر، چند نکته را یادآور می شویم: (۱)

۳-۱ سازگاری عصمت با اختیار

بی تردید، قوام انسان به اراده و اختیار است و در هیچ پدیده انسانی، نمی توان این ویژگی را نادیده گرفت. ازسوی دیگر، کسانی که با سخنانی ازاین دست، امکان عصمت را به چالش می خوانند، نتوانسته اند عصمت و اختیار را با یکدیگر سازش دهند و آن دو را کنار هم نشانند. ازاین روست که می گویند: «انسان، با عصیان و اراده و آگاهی و قدرت، خود را ثابت می کند» یا «کمال آدمی به این است که با وجود توانایی بر انجام دادن کارهای زشت، در بیشتر اوقات، جانب خیر و پاکی را ترجیح دهد.»

ص: ۲۱

۱- ر.ک: پژوهشی در عصمت معصومان، ص ۳۵ تا ۴۲.

این در حالی است که در جای خود، رابطه عصمت و اختیار را بررسی کرده و سازگاری آن دو را با یکدیگر به اثبات رسانده اند. به راستی مگر درجاتی از عصمت، کم و بیش در همه انسان ها تحقق نیافته است؟ کدام انسان با اراده ای است که آگاهانه، لب به غذای مسموم بزند؟ تنها تفاوت معصومان با دیگران در این است که در نظر آن بزرگواران، همه گناهان چون زهری کشنده اند؛ از این رو، خیال نزدیک شدن به آن را نیز از سر نمی گذرانند. (۱)

۲-۳ انسان برتر؛ نه برتر از انسان

در تاریخ، بسیاری افراد به دلیل بشربودن انبیا، پیامبری شان را زیر سؤال برده و از پذیرش دعوتشان روی برتافته اند. پیام آوران آسمانی نیز با تأکید بر بشربودن خویش، موهبت الهی را

ص: ۲۲

۱- ر.ک: الهیات، ج ۳، ص ۱۵۹ تا ۱۶۲؛ امامت و رهبری، ص ۱۷۴ و ۱۷۵؛ امام شناسی، ج ۱، ص ۸۰.

دلیل دستیابی به این مقامات ویژه دانسته اند: [إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يُمْنُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ.] (= ما جز بشری مثل شما نیستیم؛ ولی، خدا بر هر یک از بندگانش که بخواهد، مَّت می نهد). (۱)

بنابراین، نباید از همانندی در انسان بودگی، به گمراهی بیفتیم و هیچ انسانی را شایسته ارتباط با جهانی دیگر و دستیابی به مقامات والایی همچون عصمت ندانیم. اگر خود، چهره حقیقی گناهان را چنان که باید، درک نکرده ایم و آن اراده قوی را برای دوری از آن ها در خود نمی بینیم و خویشتن را اسیر دام های شیطانی می یابیم، نباید همگان را با خود مقایسه کرده، هر سخنی را انکار کنیم که فراتر از سطح اندیشه ماست.

ص: ۲۳

۳-۳ توانایی انجام دادن گناه؛ نه آلودگی به آن

آنچه رهزن اندیشه عصمت ستیزان قرار گرفته است، این پندار است که با وجود گرایش های نفسانی، گریزی از آلودگی به گناه نیست. غافل از آنکه در کنار امیالی که آدمی را به زشتی ها فرامی خواند، همواره گرایش به خوبی نیز وجود دارد و در معصومان، این گرایش ها هیچ گاه راهی برای به بارنشستن امیالِ دسته اول باقی نمی گذارد. به اصطلاح، این انسان های والا که در معرض انجام دادن گناه هم هستند، همواره مانعی در پیش روی خود می بینند و از فعالیتِ معصیت بار باز می مانند.^(۱)

ص: ۲۴

۱- الصراط المستقیم، ج ۱، ص ۱۱۶؛ بررسی مسائل کلی امامت، ص ۱۷۲ تا ۱۷۴.

یکی از نکاتی که توجه به آن، بسیاری تردیدها را پایان می‌دهد، این است که عصمت به معنای سرکوبی قوای نفسانی و شهوانی نیست؛ بلکه نیرویی است که به هر کدام از گرایش‌های آدمی، از راه حلال پاسخ می‌گوید. «مثلاً سامعه از انسان صوت حسن می‌خواهد، نه غنا؛ و شخص می‌تواند صوت حسن را با صوت موزون و دلپذیر بدون شائبه حرام، تأمین کند. نیز، سایر قوا، هر کدام مقتضیاتی دارند که هم می‌توان آن را از راه حلال تهیه کرد و هم از راه حرام. انبیا راه حرام را بستند و با حلال، به مقتضیات قوا پاسخ دادند.»^(۱)

ص: ۲۵

۱- تفسیر موضوعی قرآن کریم، ج ۹؛ سیره علمی و عملی حضرت رسول اکرم، ص ۲۲ و ۲۳.

۴. عصمت امامان

؟: شیعیان بر اساس چه دلایلی امامان خود را معصوم می دانند؟

اندیشمندان شیعه برای اثبات عصمت امامان از ادله گوناگونی بهره می برند که تبیین آن ها نیازمند کتابی پُر حجم و مستقل است؛ چنان که علامه حلی با شرح و بسط این دلایل، بیش از هزار نکته در این باره فراهم آورده است. (۱) با این حال، اشاره ای کوتاه به این ادله، خالی از فایده نیست و زمینه جستجوهای بیشتر و عمیق تر را فراهم می سازد.

ص: ۲۸

۱- .ر.ک: الالفین فی امامه امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب.

۴-۱ جدایی ناپذیری مقام امامت از عصمت

۴-۱ جدایی ناپذیری مقام امامت از عصمت (۱)

مقام امامت، آن گونه که از کتاب و سنت برمی آید، در رهبری سیاسی جامعه اسلامی خلاصه نمی شود؛ بلکه دنباله نبوت و کامل کننده رسالت است. (۲) چنین تصویری از مسئله، پیامبر و امام را کنار هم می نشاند و دلایل عقلی عصمت را به قلمرو امامت نیز می کشاند. با این تفاوت که در اینجا، به جای ابلاغ وحی، از تبیین معارف و حیانی سخن می رود.

ص: ۲۹

-
- ۱- . کشف المراد، ص ۳۶۴ و ۳۶۵؛ نهج الحق، ص ۱۵۷ و ۱۵۸؛ ارشاد الطالبین، ص ۳۳۳ تا ۳۳۶؛ تنزیه الانبیاء، ص ۹ و ۸؛ عقائد الامامیه، ص ۶۷؛ تلخیص الشافی، ج ۱، ص ۱۹۴ تا ۲۰۱؛ امام شناسی، ج ۱، ص ۹.
  - ۲- . الالهیات، ج ۴، ص ۲۶ تا ۴۵؛ امامت و رهبری، ص ۵۱ و ۵۲؛ پژوهشی در عصمت معصومان، ص ۲۸۰ تا ۲۸۵.

قرآن کریم ظالمان را شایسته مقام امامت نمی داند(۱) و با توجه به آنکه فرهنگ قرآن، هر گناهکاری را ظالم می خواند،(۲) چاره ای جز پذیرش عصمت امام باقی نمی ماند. این آیه هر چند گفت و گوهای فراوانی برانگیخته است، اما روشنی آن به اندازه ای است که برخی مفسران اهل سنت را نیز به اعترافی چنین واداشته است؛ به طوری که یکی از این مفسران می گوید: «این آیه دلیل بر آن است که پیامبران، [حتی] پیش از بعثت نیز از گناهان کبیره معصوم اند و فاسقان، شایستگی پیامبری ندارند.»(۳)

این مفسر نامدار اگر پیش فرض های ذهنی خود را کنار می نهاد، میان امامت و نبوت فرقی

ص: ۳۰

۱- ر.ک: بقره/۱۲۴.

۲- العصمه، ص ۲۵ تا ۲۷؛ الالهیات، ج ۴، ص ۱۲۱؛ المیزان، ج ۱، ص ۲۷۶.

۳- تفسیر البیضاوی، ج ۱، ص ۱۳۹.

نمی گذاشت و در بیان شروط امام، تنها به عدالت بسنده نمی کرد. زیرا در آیه مذکور، سخن بر سر آن است که ظالمان، شایستگی دریافت عهد الهی را ندارند. ما نیز می پذیریم

که عهد الهی، عنوانی است فراگیر که نبوت و امامت، هر دو، را دربرمی گیرد؛ اما، چگونه این جمله در یکی از مصادیق عهد، لزوم عصمت را نتیجه می دهد و در مصداق دیگر آن، از حدّ اشتراطِ عدالت فراتر نمی رود؟!

۴-۲-۲ آیه اولی الامر

در آیه ای دیگر، قرآن کریم همگان را به اطاعت از اولی الامر فرامی خواند و این گروه را در کنار پیامبر می نشاند. (۱) این اطاعت به دلیل آنکه قید و شرطی به همراه ندارد، اطاعتی همه جانبه و بی چون و چراست و این مطلب، جز با عصمت اولی الامر سازگار نیست؛ زیرا سرسپردگی این چنینی تنها در برابر کسی سزاوار است که از کج روی و کج اندیشی در

ص: ۳۱

امان است و نه تنها در گفتار، بلکه با رفتار خود نیز مردم را جز به آنچه رضای خداوند است، نمی خواند. (۱)

فخر رازی، اندیشمند و مفسر بزرگ اهل سنت که به دلیل توانایی زیاد در شبهه افکنی، او را امام المشککین می خوانند، دلالت آیه بر عصمت را می پذیرد؛ اما، منظور از اولی الامر را نخبگان امت می داند؛ (۲) درحالی که پیامبر اکرم در پاسخ به پرسشی در این باره، از امامان دوازده گانه شیعه نام می برد و آنان را جانشین خود و پیشوای مردم معرفی می کند. (۳)

۴-۲-۳ آیه تطهیر

آیه تطهیر از دیگر آیاتی است که به روشنی، عصمت اهل بیت را

ص: ۳۲

۱- .المیزان، ج ۴، ص ۳۸۷ تا ۴۰۱؛ ولایت فقیه، ص ۷۲.

۲- .التفسیر الکبیر، ج ۱۰، ص ۱۱۶.

۳- .ر.ک: اثبات الهداه، ج ۱، ص ۵۰۱؛ ر.ک: ینایع الموده، ص ۴۹۴ و ۴۹۵.

می نمایاند و بر پاکی و طهارت آنان تأکید می ورزد. (۱) سخن درباره این آیه نیز فراوان است؛ اما آنچه به طور گذرا می توان گفت این است که بر اساس این آیه، اراده ازل و تخلف ناپذیر الهی بر این تعلق گرفته است که هرگونه «رجس» و پلیدی را از اهل بیت بزدايد و آنان را پاک سازد و طاهر نگه دارد. این حقیقت، با توجه به این نکته که قرآن کریم هرگونه آلودگی ظاهری و باطنی را رجس می شمارد، (۲) تفسیری جز عصمت بر نمی تابد.

۴-۳ عصمت اهل بیت در روایات نبوی

مقدمه

روایات پیامبر اکرم، فضایل فراوانی برای اهل بیت برمی شمارند که برخی از آن ها جز با عصمت آنان سازگار نیست. در این قسمت، از احادیثی که تنها شیعیان روایتگر آن اند

ص: ۳۳

۱- .ر.ک: المیزان، ج ۱۶، ص ۳۰۹ تا ۳۱۳؛ العصمه، ص ۸۲ تا ۶۹ و ۱۵۷ تا ۲۴۷؛ منشور جاوید، ج ۵، ص ۲۸۲ تا ۳۲۰.

۲- .ر.ک: الالهيات، ج ۴، ص ۱۲۸ و ۱۲۹؛ روح المعانی، ج ۲۲، ص ۱۲.

درمی گذریم و به نمونه هایی از آنچه در کتب اهل سنت آمده است، بسنده می کنیم:

۴-۳-۱ اهل بیت؛ همراه و همتای قرآن

در حدیث پُرآوازه ثقلین، توجه به دو نکته اندیشه حق جویان را به عصمت اهل بیت رهنمون می شود: یکی آنکه در این حدیث، کتاب و عترت در کنار یکدیگر محور هدایت به شمار آمده اند: «مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضَلُّوا أَبَدًا.» دیگر آنکه این روایات، بر جدایی ناپذیری قرآن و عترت تأکید می کند: «لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ.» اگر اهل بیت معصوم از گناه و خطا نبودند، پیروی از آنان همواره موجب هدایت نبود و جدایی ناپذیری آنان از قرآن، معنای روشنی نمی یافت.

۴-۳-۲ علی بن ابی طالب، مدار و معیار حق

برای داوری میان انسان های عادی، چیزی را جز حق نمی توان محور ارزیابی قرار داد. باید ابتدا حق را شناخت تا بتوان میزان حقانیت

اشخاص را بر اساس نزدیکی و دوری به این محور سنجید: «إِعْرِفِ الْحَقَّ تُعْرِفْ أَهْلَهُ» (۱) تنها کسانی که خود، معیار حق اند و حق بر گرد آنان می چرخد، معصومان اند و امام علی به گواهی رسول خدا، از این گروه است: «عَلَيْهِ مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ» (۲) نیز، «اللَّهُمَّ أَدِرِ الْحَقَّ مَعَ عَلِيٍّ حَيْثُ دَارَ» (۳)

۴-۳-۳ پیروی از اهل بیت؛ مایه رستگاری

افزون بر حدیث معروف سفینه («مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي مَثَلُ سَفِينَةِ نُوحٍ» (۴)) که اهل بیت را به کشتی نوح همانند می کند و رستگاری ابدی را با پیروی از آنان، پیوند می زند، احادیث فراوان دیگری نیز در این باره می توان یافت که این روایت، نمونه ای از آن هاست: «هر کس می خواهد زندگی و مرگش همچون حیات و ممات من باشد،... ولایت

ص: ۳۵

۱- . بحار الانوار، ج ۴۰، ص ۱۲۶.

۲- . تاریخ بغداد، ج ۱۴، ص ۳۲۱.

۳- . سنن الترمذی، ج ۵، ص ۶۳۳؛ المناقب، باب ۲۰؛ المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۱۳۵.

۴- . المستدرک، ج ۳، ص ۱۶۳؛ کنز العمال، ج ۱۲، ص ۹۴؛ الصواعق المحرقة، ص ۱۸۶.

علی و فرزندانش را برگزیند؛ زیرا آنان هرگز شما را از راه هدایت بیرون نمی برند و به گمراهی نمی کشانند.»(۱)

ص: ۳۶

۱- . کنز العمال، ج ۱۱، ص ۶۱۱ و ۶۱۲، ح ۳۲۹۶۰.

۵. پیامدهای اعتقاد به عصمت

؟: آیا اعتقاد به عصمت پیامبران و امامان، بر زندگی فردی و اجتماعی شیعیان تأثیری منفی نمی گذارد؟

برخی کسانی که عصمت معصومان را پذیرفتنی نمی یابند، پیامدهایی منفی برای این باور برشمرده و از این راه، به نقد آن پرداخته اند. گروهی چنین پنداشته اند که شخص معصوم را نمی توان الگوی دیگران و برتر از آنان به شمار آورد؛ بلکه آنچه شأن و منزلت

پیامبر را بالا می برد، زندگی غیرمعصومان اوست که «نشانگر آن است که در جهاد اکبر و مبارزه با نفسِ اماره، موفق بوده و در غالب اوقات، راه و هدف درست را شناخته و از آن پیروی کرده است.»^(۱)

برخی دیگر، پدیده عصمت را سبب رونق بازار دورویی و ظاهرآرایی می دانند و تلاش

ص: ۳۹

۱- . مقارنه الادیان، ج ۳، الاسلام، ص ۱۲۶.

می‌کنند با اثبات این نکته که «گناه، در طرح خلقت آدمی مندرج است»،^(۱) وجدان گناه آلودگان را آسوده سازند و بدین وسیله، به گمان خود، آنان را از مقدس مآبی و زهد فروشی برحذر دارند.^(۲)

در پاسخ به چنین دیدگاهی، چند نکته را یادآور می‌شویم:

۱-۵ دستیابی پیامبران و امامان به کمالات ویژه‌ای نظیر عصمت، کزاف و بی‌دلیل نبوده است و در شایستگی‌های آنان ریشه دارد؛^(۳) بنابراین، عصمت پیامبران و امامان از گناه، افزون بر فواید دیگر، در بُعد عملی، از انسان دست‌گیری می‌کند و نمونه‌ای کامل از کسانی را فراروی آدمیان قرار می‌دهد که از بند شیطان رسته و به خدا پیوسته‌اند؛ چنان‌که عصمت

ص: ۴۰

۱- دین و جامعه، ص ۴۸۹.

۲- همان، ص ۴۸۷.

۳- ر.ک: مصنفات الشیخ المفید، ج ۵، تصحیح الاعتقاد، ص ۱۲۸ و ۱۲۹؛ الالهیات، ج ۳، ص ۱۷۶ و ۱۷۷؛ پژوهشی در عصمت معصومان، ص ۶۸ تا ۶۶.

در دریافت و ابلاغ وحی نیز در بُعد علمی، به یاری آدمی می شتابد و معرفت حقیقی و سعادت واقعی را دست یافتنی می سازد. مقصود قرآن کریم از نقل حکایاتی مانند داستان حضرت یوسف نیز همین درس آموزی هاست؛ یعنی بیان این حقیقت که حتی در عنفوان جوانی و با فراهم بودن زمینه های گناه نیز می توان با یاری جستن از خدایا، از چنگال نفسِ بدفرما، رهایی یافت.

۲-۵ نباید معصومان را چون ماشین خودکاری بپنداریم که بدون سنگ اندازی های شیطان، راه درست را در پیش می گیرند و فارغ از هر گونه مانعی، در طریق مقصود ره می سپرند؛ بلکه آنان نیز با شیطان درگیرند. هر چند، همواره در این جهاد اکبر پیروز میدان اند.

۳-۵ رهبران دینی، گرچه مردم را به پیروی از معصومان فرامی خوانند و از آنان می خواهند که پیامبران و امامان را الگوی خویش سازند، همواره بر این نکته تأکید می ورزند

که هیچ گاه به مقام معصومان نتوان رسید.^(۱) از این رو، جانب داری از اندیشه عصمت، فشاری درونی یا برونی بر مؤمنان وارد نمی سازد و روح و جان آنان را نمی آزارد.

معصومان در همه کمالات انسانی، پیشتاز دیگران اند و کسی به آنان نزدیک تر است که در این راه، گام بیشتری بردارد. البته، هیچ گاه نباید اندیشه هموردی با آنان را در سر پروراند؛ چنان که پیشوای متقیان، امیرمؤمنان، درباره زهد و ساده زیستی خویش می فرماید: «آگاه باشید که هر پیروی را پیشوایی است که پی وی پوید و از نور دانش او روشنی جوید. پیشوای شما، از دنیای خود، به دو جامه فرسوده بسنده کرده و دو قرص نان را خوردنی خویش کرده است... بدانید که شما چنین نتوانید کرد، اما مرا یاری کنید به پارسایی و در پارسایی کوشیدن و پاک دامنی و درستی ورزیدن.»^(۲)

ص: ۴۲

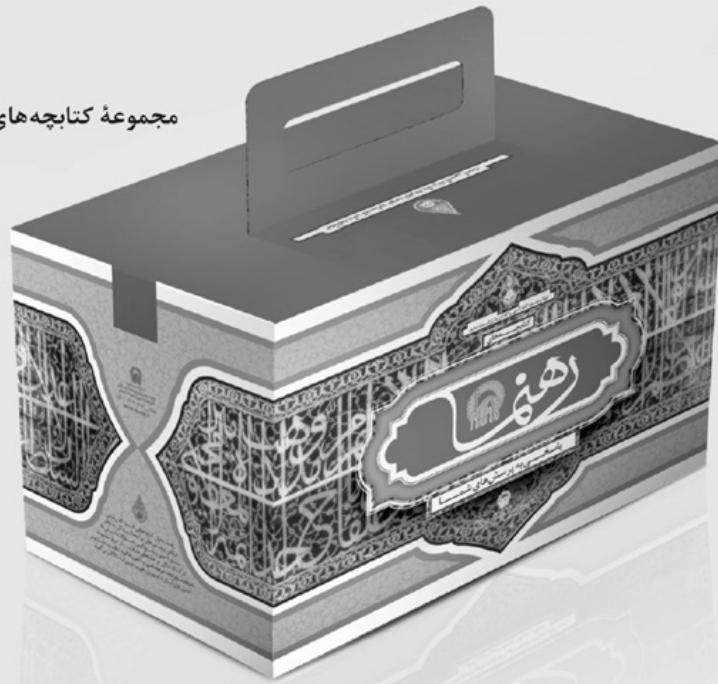

۱- .الالهیات، ج ۳، ص ۱۷۶ و ۱۷۷. پژوهشی در عصمت معصومان، ص ۶۶ تا ۶۸.

۲- .ر.ک: الکافی، ج ۱، ص ۲۰۱.

مجموعه کتابچه های رهنما

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ ه. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
  ۲. ارتباط با مراکز هم سو
  ۳. پرهیز از موازی کاری
  ۴. صرفا ارائه محتوای علمی
  ۵. ذکر منابع نشر
- بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه
۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی
۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و ...
۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...
۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com
۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ...
۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی
۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...
۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)
۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)
۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و ... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نمایم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

